

79. König Friedrich III.

1448, Februar 17.

20 Abschluß des Wiener Concordats mit Papst Nicolaus V. durch den
Cardinallegaten Johann.

*Or. in Buchform (mit anhängenden Siegeln des Königs und des
Cardinals): Wien, Haus-, Hof- u. Staatsarchiv.*

Facs. (z. T.): Kaiserurkunden in Abbildungen XI, 19a.

25 *Ed.: Koch, Sanctio pragmatica Germanorum, 201, und sonst
öfter. Chmel, Reg. 2423.*

In nomine Domini amen. Anno a nativitate eiusdem / millesimo
quadringentesimo quadragesimo octavo, die decima septima / mensis
februarii inter sanctissimum in Christo patrem / ac dominum nostrum
30 dominum Nicolaum divina providentia papam quintum / apostoli-
camque sedem ac nationem Alamanicam, sanctissimi domini / nostri
et sedis eorundem nominibus per reverendissimum in Christo patrem /
ac dominum, dominum Joannem sacrosancte Romane ecclesie cardina-
lem legatum ad nationem Germanicam de latere / missum, plena in ea
35 parte auctoritate et potestate munitum, et pro / ipsa natione Ala-
manica per gloriosissimum principem ac dominum / nostrum dominum
Fridericum Romanorum regem semper augustum / etc., plurimorum
sacri Romani imperii electorum aliorumque eiusdem / nationis tam

ecclesiasticorum, quam secularium principum consensibus / acceden-
tibus conclusa laudata et acceptata sunt concordata sub/scripta.

Sanctissimus dominus noster Nicolaus papa quintus su/per pro-
visione ecclesiarum beneficiorumque quorumcunque utetur reserva-
tionibus iuris scripti et constitutionibus „Execrabilis“ et / „Ad regimen“ 5
modificatis, ut sequitur:

[I] Ad regimen ecclesie / generalis quanquam immeriti superna
dispositione vocati, gerimus / in nostris desideriis, ut debemus, quod per
nostre diligentie studium / ad quarumlibet ecclesiarum et monasteri- 10
orum regimina et alia benefi/cia ecclesiastica iuxta divinum benepla-
citur et nostre intentionis / affectum viri assumantur idonei, qui
presint et prosint com/mittendis eis ecclesiis, monasteriis et beneficiis
prelibatis. / Premissorum itaque consideratione inducti et suadentibus
nobis / aliis rationabilibus causis nonnullorum predecessorum nostrorum
Romanorum pontificum vestigiis inherentes omnes patri/archales, archi- 15
episcopales, episcopales ecclesias, monasteria, prio/ratus, dignitates,
personatus et offitia, necnon canonica/tus et prebendas et ecclesias
ceteraque beneficia ecclesiastica, cum / cura vel sine cura, secularia
et regularia, quecunque et qua/liacunque fuerint, etiamsi ad illa per-
sone consueverint seu / debuerint per electionem seu quemvis alium 20
modum / assumi, nunc apud sedem apostolicam quocunque modo
vacantia et in posterum vacatura: [a] necnon per depositionem seu pri-
vationem seu translationem per nos seu auctoritate nostra factas et
inantea faciendas ubilibet; [b] necnon ad quae aliquae in concordia seu
discordia electi vel postulati fuerint, quorum electio cassata seu 25
postulatio repulsa vel per eos facta renuntiatio et admissa auctoritate
nostra extiterit; seu quorum electorum vel postulatorum et inantea
eligendorum vel postulandorum electionem cassari seu postulationem
repelli aut renuntiationem admitti per nos aut auctoritate nostra con-
tinget, apud sedem praedictam vel alibi ubicunque; [c] et etiam per 30
obitum cardinalium eiusdem ecclesiae Romanae aut officiariorum
dicte sedis, quamdiu ipsa offitia actualiter tenebunt, videlicet vice-
cancellarii, camerarii, septem notariorum, auditorum litterarum contra-
dictarum et apostolici palatii causarum auditorum, correctorum, cen-
tum et unius scriptorum litterarum apostolicarum et viginti quatuor 35
poenitentiarie prefatae sedis et viginti quinque abbreviatorum nec
non verorum commensalium nostrorum et aliorum viginti quinque
capellanorum sedis eiusdem in ephitaphio descriptorum et etiam
quorumcunque legatorum seu collectorum ac in terris Romane eccle-
siae rectorum et thesaurariorum deputatorum seu missorum hactenus 40
vel deputandorum aut mittendorum in posterum vacantia et inantea
vacatura, ubicunque dictos legatos vel collectores seu rectores aut
thesaurarios, antequam ad Romanam curiam redierint seu venerint,
rebus eximi contigerit ab humanis; [d] necnon quorumlibet pro quibus-

cunque negotiis ad Romanam curiam venientium seu etiam recedentium ab eadem, si in locis a dicta curia ultra duas dietas legales non distantibus iam forsitan obierint, vel eos inantea ab hac luce transire contigerit; [e] etiam simili modo quorumcunque curialium peregrinationis, infirmitatis seu recreationis vel alia quacunque causa ad quevis loca recedentium, si eos, antequam ad dictam curiam redierint, in locis ultra duas dietas ab eadem curia, ut premittitur, non remotis, dummodo eorum proprium domicilium non existat ibidem, iam forsitan decesserint, vel in posterum eos contigerit de medio submoveri et nunc per obitum huiusmodi vacantia vel in posterum vacatura; [f] rursus monasteria, prioratus et decanatus, dignitates, personatus, administrationes, officia, canonicatus, praebedas et ecclesias caeteraque beneficia ecclesiastica secularia et regularia, cum cura et sine cura, quecunque et qualiacunque fuerint, etiamsi ad illa persone consueverint seu debuerint per electionem seu quemvis alium modum assumi, que promoti per nos vel auctoritate nostra ad patriarchalium, archiepiscopalium et episcopalium ecclesiarum, necnon monasteriorum regimina obtinebant tempore promotionum de ipsis factarum, nunc quocunque modo vacantia aut in posterum vacatura; [g] necnon etiam que per assecutionem pacificam quorumcunque prioratum, dignitatum, personatum, offitorum, canonicatum, praebedarum, ecclesiarum aut beneficiorum aliorum per nos seu auctoritate nostrarum litterarum immediate collatorum seu conferendorum in posterum, preterquam si virtute gratie expectative assecutio fiat, nunc vacantia et inantea vacatura, plena super premissis omnibus et singulis cum fratribus nostris collatione prehabita et matura deliberatione secuta ordinationi, dispositioni ac provisioni nostre de ipsorum fratrum consilio auctoritate apostolica reservamus. Decernentes ex nunc irritum et inane, si secus super premissis et quolibet eorum per quoscunque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari.

[2] Item in ecclesiis metropolitanis et cathedralibus etiam apostolice sedi immediate non subiectis et in monasteriis apostolice sedi immediate subiectis fiant electiones canonice, que ad sedem apostolicam deferantur, quas etiam ad tempus constitutum in constitutione Nicolai, que incipit „Cupientes“, papa exspectet; quo facto, si non fuerint presentatae vel si presentatae minus canonice fuerint, papa provideat; si vero canonice fuerint, papa eas confirmet; nisi ex causa rationabili et evidenti et de fratrum consilio de digniori et utiliori persona duxerit providendum, proviso, quod confirmati et provisi per papam nihilominus metropolitanis et aliis praestent debita iuramenta et alia, ad quae de iure tenentur.

In monasteriis, que non sunt immediate subiecta sedi apostolice, necnon in aliis beneficiis regularibus, super quibus pro confirmatione

seu provisione non consuevit haberi recursus ad sedem apostolicam, non teneantur venire electi seu illi, quibus providendum est, ad curiam ad habendum confirmationem vel provisionem; nec etiam dicta beneficia regularia cadant in gratiis expectativis. Ubi autem in monasteriis ad curiam Romanam venire seu mittere consueverunt, ibi papa aliter non confirmet seu provideat, quam superius de cathedralibus ecclesiis est expressum. De monasteriis monialium papa non disponat, nisi sint exempta, et tunc per commissionem in partibus.

[3] De ceteris dignitatibus et beneficiis quibuscunque secularibus et regularibus vacaturis ultra reservationes iam dictas maioribus dignitatibus post pontificales in cathedralibus et principalibus in collegiatis exceptis, de quibus iure ordinario provideatur per illos inferiores, ad quos alias pertinet, idem sanctissimus dominus noster per quamcunque aliam reservationem, gratiam expectativam aut quamvis aliam dispositionem sub quacunque verborum forma per eum aut eius auctoritate factam vel fiendam non impediet, quominus de illis, cum vacabunt de mensibus februarii, aprilis, iunii, augusti, octobris et decembris, libere disponatur per illos, ad quos collatio, provisio, praesentatio, electio aut alia quevis dispositio pertinebit, reservationibus aliis premissis ac dispositionibus auctoritate eiusdem domini nostri pape factis vel faciendis non obstantibus quibuscunque. Quoties vero aliquo vacante beneficio de mensibus ianuarii, martii, maii, iulii, septembris et novembris dispositioni apostolicae sedis reservatis non apparuerit infra tres menses a die note vacationis in loco beneficii, quod alicui de illo apostolica auctoritate fuerit provisum, extunc et non antea ordinarius vel alius, ad quem illius dispositio pertinebit, de illo libere disponat.

Item ad finem, ut haec ordinatio collationis beneficiorum non reservatorum per alternos menses possit per nationem publicari, et omnes, qui ipsa gaudere voluerint, tempus congruum habeant eandem acceptandi, tunc quoad apostolicam sedem in kalendis iunii proxime futuris ipsa currere incipiet durabitque deinceps, nisi in futuro concilio de consensu nationis aliter fuerit ordinatum.

[4] Item circa provisionem apostolice sedi ordinandam modus annatarum hoc modo currat: de ecclesiis cathedralibus omnibus et monasteriis virorum duntaxat vacantibus et vacaturis solventur pro fructibus primi anni a die vacationis summe pecuniarum in libris camere apostolice taxate, que communia servitia nuncupantur; si que vero excessive taxate sunt; iuste retaxentur; et provideatur specialiter in gravatis regionibus secundum qualitatem rerum, temporum et regionum, ne nimium pregraventur: ad quod sanctissimus dominus noster petentibus dabit commissarios in partibus, qui diligenter inquirent et retaxent. Taxe autem predictae pro media parte infra annum a die habite possessionis pacifice totius vel maioris partis

solvantur et pro media parte alia infra sequentem annum; et si infra annum bis vel pluries vacaverint, semel tantum solvetur; nec debitum huiusmodi in successorem in ecclesia vel monasterio transeat.

De ceteris dignitatibus, personatibus, officiis et beneficiis secularibus quibuscunque et regularibus, que auctoritate sedis apostolice conferentur vel de quibus providebitur preterquam vigore expectatarum aut causa permutationis, solvantur annate seu medii fructus iuxta taxam solitam a tempore possessionis infra annum, et debitum huiusmodi in successorem in beneficio non transeat; de beneficiis vero, que valorem viginti quatuor florenorum de camera non excedunt, nihil solvatur, curratque hec observantia deinceps, nisi eam similiter in futuro concilio de consensu nationis inmutari contingat.

[5] In aliis autem, que per felicis recordationis dominum Eugenium papam quartum pro natione prefata usque ad tempus futuri generalis concilii permissa, concessa, indulta atque decreta et per memoratum sanctissimum / dominum nostrum papam Nicolaum confirmata fuere, in quantum / illa concordie presenti non obviant, ista vice nihil extitit im/mutatum.

[6] Voluit etiam memoratus dominus legatus, quod super / concordatis presentibus singuli metropolitani predicte nationis petentibus quibuscunque, quantum opus eis videbitur, sub / sigillis transsumpta concedere valeant, quodque transsumtis / eisdem in iudicio et extra stetur et adhibeatur tanquam huisc / originali carte per omnia plena fides. Per hoc autem, quod / in concordatis huiusmodi sive quibusvis aliis eorum occasione / conficiendis litteris propter competentiorem descriptionem / Alamania specialis appellatur natio, ipsa censi non debet / a Germanica natione distincta seu quomodolibet separata. /

Ad fidem igitur et robur ac testimonium omnium premissorum nos Fridericus Romanorum rex et nos Iohannes cardinalis / legatus supradicti cartam presentem nostris appensis mandavimus / communi sigillis.

Ad mandatum domini regis in consilio.